

For citation / Atf için:

OTMAN, M., & AYDOĞDU, İ. (2024). Göçmen öğrencilerin örgün eğitime dahil edilmesi sürecinde karşılaşılan problemler. *Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Dergisi – USBED* 6(10), 205-234. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10804155> , <https://dergipark.org.tr/tr/pub/usbed>

Göçmen öğrencilerin örgün eğitime dahil edilmesi sürecinde karşılaşılan problemler ¹

Merve OTMAN²

Öğretmen; Milli Eğitim Bakanlığı, 71100, Kırıkkale, Türkiye

E-mail: otman.merve.89@gmail.com

ORCID: 0000-0002-6415-1524

İsmail AYDOĞAN

Prof. Dr.; Kırıkkale Üniversitesi, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı, 71450, Kırıkkale, Türkiye

E-mail: iaydogan124@gmail.com

ORCID: 0000-0002-5447-4741

Makale Türü / Article Type:

Araştırma Makalesi / Research Article

Gönderilme Tarihi / Submission Date:

04/02/2024

Revizyon Tarihleri / Revision Dates:

05/02/2024; 06/03/2024

Kabul Tarihi / Accepted Date:

11/03/2024

Etik Beyan

(X) Makale için Kırıkkale Üniversitesinin 19/12/2022 tarih ve 11 sayılı Etik Kurul Onay Belgesi bulunmaktadır.

(X) Ethics Committee Approval of the article given by Kırıkkale University's 19/12/2022 date and 11 Document no.

Araştırmacıların çalışmaya katkısı

1. Yazarın katkısı: Makaleyi yazdı, verileri topladı ve sonuçları analiz etti/raporladı (%50).
2. Yazarın katkısı: Makaleyi yazdı, verileri topladı ve sonuçları analiz etti/raporladı (%50).

Çıkar çatışması

Yazar(lar) bu çalışmada olası bir çıkar çatışması olmadığını beyan ederler.

Benzerlik

Bu çalışma iThenticate programında taranmıştır. Nihai benzerlik oranı % 7'dir.

¹ Bu makale Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı'nda ilk yazar tarafından hazırlanan yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

² Sorumlu yazar / Corresponding author

Göçmen öğrencilerin örgün eğitime dahil edilmesi sürecinde karşılaşılan problemler

Öz

Göçmen öğrencilerin örgün eğitime dahil edilmesi sürecinde yaşanan problemleri ve bu problemlere yönelik çözüm önerilerini ortaya koymayı amaçlayan bu araştırma nitel desende tasarlanmıştır. Çalışma grubunu 2022-2023 eğitim-öğretim yılında Kilis ilinde bulunan devlet okullarında çalışan 9 okul müdürü ve 20 öğretmen oluşturmaktadır. Örneklem ölçütü, okulunda ya da sınıfında göçmen öğrenci bulunmasıdır. Araştırmada veriler yarı yapılandırılmış görüşme formlarıyla yüz yüze yapılan görüşmelerle toplanmış ve içerik analiziyle çözümlenmiştir. Okul müdürleri ve öğretmenlerin göçmen öğrencilerin örgün eğitime dâhil edilmesi sürecinde yaşadığı sorunlar, iletişim sorunları, kültürel sorunlar, davranış ve sosyal uyum sorunları, ekonomik sorunlar ve uygulamaya yönelik sorunlar temalarında toplanmıştır. Bu temalar altında en çok karşılaşılan sorun dil problemi olurken gruplaşma, şiddet gibi davranış problemleri de sıklıkla ifade edilmiştir. Katılımcılar karşılaştıkları sorunlar karşısında empati gibi olumlu duygular hissederken üzülmeye, öfke gibi olumsuz duygular da hissetmiştir. Okullarında/sınıflarında göçmen öğrenci bulunma durumuna ise olumlu, olumsuz ve tarafsız bakış açıları geliştirmişlerdir. Okul müdürleri ve öğretmenler karşılaşmış oldukları sorunlara iletişim, kültürel, davranış ve sosyal uyum, ekonomik ve uygulama açılarından çözümler getirmekle birlikte sürecin iyileştirilmesine yönelik önerilerde de bulunmuştur. Araştırmanın sonunda göçmen öğrencilerin örgün eğitime dahil edilmesi sürecinde karşılaşılan sorunlara yönelik çözüm önerileri sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Göç, Eğitim, Öğrenci, Göçmen eğitimi

Problems encountered in the process of inclusion of immigrant students in formal education

Abstract

This research, which aims to reveal the problems encountered in the process of including immigrant students in formal education and suggestions for solutions to these problems, was designed with a qualitative pattern. The study group consists of 9 school principals and 20 teachers working in public schools in Kilis province in the 2022-2023 academic year. The sampling criterion is the presence of immigrant students in their school or class. In the research, data were collected through face-to-face interviews using semi-structured interview forms and analyzed by content analysis. The problems experienced by school principals and teachers in the process of including immigrant students in formal education are grouped under the themes of communication problems, cultural problems, behavioral and social adaptation problems, economic problems and practical problems. While the most common problem under these themes was language problems, behavioral problems such as grouping and violence were also frequently mentioned. While participants felt positive emotions such as empathy in the face of the problems they encountered, they also felt negative emotions such as sadness and anger. They developed positive, negative and neutral perspectives on the situation of having immigrant students in their schools/classes. School principals and teachers provided solutions to the problems they encountered in terms of communication, cultural, behavioral and social adaptation, economic and practical aspects, and also made suggestions for improving the process. At the end of the research, solution suggestions were presented for the problems encountered in the process of including immigrant students in formal education.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

The most fundamental point in the education process is to achieve high-level learning goals for all students. Therefore, it is very important to take individual differences into consideration. In Turkey, the effective inclusion of students with cultural differences that arise due to migration, apart from general individual differences, in formal education requires firstly the high awareness of teachers and then administrators. In this awareness-raising process, it is of great importance to first identify the problems experienced by administrators and teachers in the inclusion of immigrant students in organizational education, their perspectives on these problems and the solutions they developed. Therefore, this research aims to examine the problems encountered in the inclusion of immigrant

students in formal education and the solutions developed. To achieve this aim, answers were sought to the following questions:

- 1) What are the problems experienced by administrators and teachers in including immigrant students in formal education?
- 2) What are the perspectives of administrators and teachers on the problems they experience in including immigrant students in formal education?
- 3) What are the solution suggestions for the problems faced by administrators and teachers in including immigrant students in formal education?
- 4) Do the opinions of administrators and teachers differ in terms of the problems experienced, their perspectives on the problems and their solution suggestions?

Conceptual Framework

Migration is expressed as people creating a new life order in different environments, willingly or unwillingly, from the lands, economic opportunities, social structures and other elements they adopted (Toros, 2009, p.9) or as phenomena that cause or accelerate social changes in their social, cultural and economic aspects (Yalçın, 2004, p.13). Education is heavily affected by the processes triggered by migration. The 'Inclusive Education' model aims to provide "a process of responding to the different needs of learners by increasing their participation in education, culture and society and reducing discrimination within the education system" (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization [UNESCO], 2005, p.13). It is aimed to provide educational services to immigrant children with an inclusive education approach.

Research Conducted

A lot of research has been done on the education of immigrant children. The following problems were encountered in these studies: There is no clear education policy for immigrant children (Göksoy, 2020, p.462-463), there are communication problems despite the studies carried out for language learning (Çöplü, 2019, p.101-102, Kolay, 202, p.88), due to the increasing number of students due to immigrant students, the physical infrastructure of schools is inadequate and there are deficiencies in education and training materials in schools with immigrant students (Emin, 2016, p.22; Eren, 2019, p. 227-229; Özer, Komşuoğlu and Ateşok, 2016, p. 85-86; Uğurlu, 2018, p. 198), It is not known exactly how many immigrant children are included in education due to lack of data (Emin, 2016, p.21; Uğurlu, 2018, p. 198).

Methodology

This research was conducted using the qualitative research method. The study group consists of 9 school principals and 20 teachers working in public schools in Kilis province in the 2022-2023 academic year. In the research, data were collected through face-to-face interviews with semi-structured interview forms and analyzed by content analysis. .

Conclusion and Recommendations

In line with the data obtained in this research, similar problems faced by school principals and teachers in the process of including immigrant students in formal education can be listed as follows:

- All school principals and teachers encountered problems in this process. School principals and teachers feel intense sadness in the face of these problems.
- The perspectives of school principals and teachers regarding the presence of immigrant students in their schools/classes are similar in terms of impartiality.
- School principals and teachers solved the communication problems they encountered by using translators and behavioral and social adaptation problems through guidance activities.

In line with the data obtained in this research, the different problems that school principals and teachers encounter in the process of including immigrant students in formal education can be listed as follows:

- While school principals encounter more economic problems, teachers encounter more behavioral and social adaptation problems.

- Regarding practical problems, school principals cited the different examination system applied to immigrant students as a problem, while teachers cited the lack of support staff as a problem.
- While school principals developed feelings of empathy and compassion in the face of problems encountered, teachers did not express positive emotions.
- In the positive perspective of school principals and teachers towards the presence of immigrant students in their schools/classes, school principals see the support that comes with immigrant students as an advantage for their schools, while teachers see the presence of immigrant students in their classes as richness in terms of increasing student diversity.

Based on these results obtained in the research, the following suggestions can be made to practitioners:

- Alternative communication methods such as translation programs can be used by educators. Considering that communication is a two-way process, educators can learn the language of immigrant students in their schools to a level that allows them to communicate at a basic level.
- Translation services can be provided to any school with immigrant students. Interpreting services may be offered online or over the phone. Attention may be paid to the qualifications of the translator.
- Turkish language support can be provided for immigrant students before they start their education..
- In-service training that teachers need to increase their professional competence can be provided.

Based on these results obtained in the study, the following suggestions can be made to researchers:

- More comprehensive results can be obtained by including immigrant students and their parents in similar studies.

Keywords: Migration, Education, Student, Immigrant education

GİRİŞ

Eğitim-öğretim süreçlerinde en çok önem verilen ve tartışılan konulardan biri bireysel farklılıklardır. Eğitimciler, artık tek bir yaklaşım ya da yöntemle tüm öğrencilerin etkili bir şekilde öğrenemeyeceğinin farkındadır. Bu nedenle öğrencilerin sahip olduğu farklı yetenekler, zekâ ve ön bilgi düzeyleri, öğrenme biçimleri ya da motivasyonları öncelikle öğretmenlerin daha sonra yöneticilerin, eğitim hedeflerini üst düzeyde gerçekleştirmek için dikkate alması gereken önemli özelliklerdendir. Ayrıca, son yıllarda Türkiye’de artan uluslararası göç ile birlikte öğrencilerin kültürel farklılıkları da bu önemli özelliklerin içinde üst sıralarda yer almaktadır. Bugün Türkiye’nin belli bölgelerindeki sınıflarda yoğun bir biçimde göçmen öğrenci bulunmaktadır. Bu öğrenciler kendi yaşadıkları topraklardan gönüllü ya da mecburi bir şekilde ayrılarak Türkiye’ye yerleşmiş ve Türkiye’deki okullarda eğitim almaya başlamıştır. Bu nedenle göç, Türkiye’deki eğitim ortamlarının çeşitlenmesindeki önemi unsurlardan biridir.

Göç, Türk Dil Kurumuna göre ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi olarak ifade edilmektedir (Türk Dil Kurumu [TDK], 2023). Uluslararası Göç Örgütü (IOM)’un hazırlamış olduğu Göç Terimleri Sözlüğünde göç “Uluslararası bir sınırı geçerek veya bir Devlet içinde yer değiştirmek. Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir.” şeklinde tanımlanmıştır (IOM, 2009, s. 22). Göç, insanların

benimsedikleri topraklardan, ekonomik imkanlardan, sosyal yapılardan ve diğer unsurlardan isteyerek ya da istemeyerek farklı ortamlarda yeni bir yaşam düzeni oluşturması (Toros, 2009, s. 9) ya da toplumsal, kültürel ve ekonomik yönleriyle sosyal değişimlere neden olan veya bu değişimleri hızlandıran olgular olarak da ifade edilebilir (Yalçın, 2004, s. 13). Tüm bu tanımlardan yola çıkarak göçün bir değişim hareketi olduğunu söyleyebiliriz. Bu değişim hareketini tetikleyen birçok faktör bulunmaktadır. Doğal afetler, ekonomik sorunlar, sosyopolitik yapısal değişimler, savaşlar, can güvenliği gibi toplumu ilgilendiren faktörler ve daha iyi yaşam koşullarına erişebilme gibi bireysel faktörler buna örnek gösterilebilir (Alaca ve Albak, 2020; s. 130; Karakuş, 2006, s. 5; World Economic Forum, 2017, s. 14-16; Yalçın, 2004, s. 3). Göçe sebep olan bu faktörler nereye göç edileceğini de etkilemektedir. Türkiye Afrika, Asya ve Avrupa kıtalarının birbirine en yakın bulunduğu konumdadır. Türkiye'nin bu jeopolitik özelliği 1980 sonrası zorunlu göçlerde sığınılan bir durak olmasına neden olmuştur. 1979 yılında İran'da yaşanan yönetim değişikliği sebebiyle batıya kaçmak isteyen İranlılar, 1980 sonrasında Bulgaristan'dan göç eden Türk göçmenler, Irak'ta ortaya çıkan iç karışıklıklar sebebiyle Kuzey Iraklılar, Yugoslavya iç savaşı ve Kosova krizi sonrası zorunlu olarak göç eden göçmenler Türkiye'ye sığınmışlardır (Çiçekşöğüt, 2017, s. 9-10; Kaya, 2015, s. 9). Son yıllarda Türkiye'nin sınır komşusu olan Suriye'de yaşanan olaylar toplumsal hareketliliği zirveye taşımıştır. 2011 Mart ayı içerisinde Suriye'de demokrasi hareketi adıyla başlayan olaylar hızla büyümüş ve iç savaşa dönüşmüştür. Olayların başladığı tarihten itibaren Suriye'den Türkiye'ye sığınma hareketi artarak devam etmiştir (Çelik, 2018, s. 66; Kaya ve Eren, 2015, s. 9; Seydi, 2014, s. 268). Önceleri 'misafir' olarak kabul edilen ve bir süre sonra ülkelerine dönecekleri düşünülen Suriyelilerin beklenilenden daha uzun süre ülkemizde kalacağı hatta birçoğunun geri dönmeyeceği anlaşılmıştır (Dillioğlu, 2015, s. 4; Kaya ve Eren, 2015, s. 28; Özcan, 2018, s. 18). Bu durum Suriye'den gelen sığınmacıların hukuki statülerini de etkilemiştir. Türkiye'nin de imzalamış olduğu 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne göre Avrupa dışından gelen kişiler 'mülteci' olarak kabul edilememektedir (Dillioğlu, 2015, s. 3; Gökmen, 2020, s. 23). Üçüncü bir ülkeye gönderilemeyecek kadar çok sayıda oldukları için de 'şartlı mülteci' olarak kabul edilememektedir (Özcan, 2018, s. 23). Bu durumda yeni bir düzenleme gerekmiş ve Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile Suriyelilere 'geçici koruma' statüsü verilmiş ve kısa vadeli politikalar yerine uzun vadeli politikalar üretilmeye başlanmıştır (Gökmen, 2020, s. 28; Kızılkaya, 2021, s. 24; Seydi, 2014, s. 268).

Gönüllü veya zorunlu olsun göçlerin göç edenler üzerlerindeki etkilerinden başka, ayrıldıkları, yeni karşılaştıkları ve etkileşimi bulunan diğer toplumlar üzerinde de ekonomik ve sosyokültürel etkilerinin olduğu görülmektedir (Alaca ve Albak, 2020, s. 130; Gün ve Yüksel, 2021,

s. 1034; Toros, 2009, s. 11). Ekonomik etkilerine bakıldığında; göçmenler iş alanında eşit çalışma koşulları ve eşit ücret konularında çoğunlukla haksızlığa uğratıldığı gibi sosyal güvenceleri olmadan düşük ücret karşılığında ağır işlerde de çalıştırılmaktadır (Tellal, 1994, s. 419). Bu durum yerli halkın ucuz insan gücüyle rekabet edememesi sonucunda işsizlik tehlikesiyle karşılaşmasına sebep olmaktadır (Oytun ve Gündoğar, 2015, s. 17). Öte yandan göç edilen ülkenin bireyleri ve göçmen bireylerin etkileşimi kültürel uyum sorunları ortaya çıkarabilmektedir (Akıncı vd., 2015, s. 68). Ekonomik ve kültürel alanda olduğu gibi eğitim sistemi de göçle tetiklenen süreçlerden oldukça etkilenmektedir.

Eğitimin kişisel ve toplumsal faydaları göz önüne alındığında bireyin sosyal hayata entegre edilmesinde önemi daha da artmaktadır (Seçgin, 2019, s. 34). Her şeyden önce diğer insani temel haklar gibi eğitim de her bireyin hakkıdır. Ayrıca uluslararası anlaşmalarla güvence altına alındığı üzere her çocuğun koşullar ne olursa olsun eğitime erişmeye hakkı vardır. Bu nedenlerden dolayı devletler bu hakka erişimi sağlamak için üzerlerine düşen görevleri yerine getirmekle mükelleftir (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu [UNICEF], 2007, s. 13). Bu bağlamda ülkesine sığınan kişilere karşı Türkiye üzerine düşeni yapmaktadır. Önceleri yalnızca kamp içerisinde bulunan çocuklara yönelik verilen eğitimler daha sonra Suriyeli sığınmacıların kısa vadede ülkelerine dönemeyecekleri anlaşılınca genişletilmiştir (Emin, 2018, s. 52). Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), 26 Eylül 2013'te yayınladığı "Ülkemizde Geçici Koruma Altında Bulunan Suriye Vatandaşlarına Yönelik Eğitim Öğretim Hizmetleri" genelgesiyle Türkçe öğrenmek isteyen Suriyelilere eğitim imkânı sağlamıştır. 2014 yılına gelindiğinde ise Yabancılar Yönelik Eğitim-Öğretim Hizmetleri Genelgesi yürürlüğe konmuştur (MEB, 2014). Bu genelgeyle ülkelerinde gördükleri eğitimleri belgeleyen öğrencilere denklik verilmiş, belgesi olmayan öğrenciler ise yapılan sözlü ve yazılı sınavlarla uygun kademe ve sınıflara yerleştirilmiştir. Suriyeli öğrenciler Arapça eğitim veren Geçici Eğitim Merkezleri (GEM) ya da devlet okullarına gitme hakkına sahip olmuşlardır. 2016 yılı itibariyle Suriyeli öğrencilerin tamamen Türk eğitim sistemine entegrasyonu amaçlanmış ve GEM'ler kapatılma sürecine girmiştir (MEB, 2016). Göçmen öğrenciler Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullara yerleştirilmeye başlanmıştır. Entegrasyon süreci okullaşma oranını önemli ölçüde arttırmıştır (Çelik, 2018, s. 83).

Elbette bu okullaşma sürecinde hem göçmen öğrencilerin hem Türk öğrencilerin hem de okul yönetimlerinin uyum problemi yaşaması doğaldır. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından bu problemleri en aza indirmek amacıyla "Kapsayıcı Eğitim" kapsamında göçmen çocukların okullaşması ve ailelerinin eğitimi için Türkçe Öğrenim Araştırma ve Uygulama Merkezi'nin

(TÖMER) açılması ve Avrupa Birliğiyle işbirliği içerisinde Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi (PİCTES) gibi çalışmalar düzenlenmiştir (Alaca ve Albak, 2020, s. 142). Tüm bu çalışmalar, Suriyeli göçmen öğrencilerin Türkiye'deki eğitim-öğretim faaliyetlerine aktif bir şekilde katılmaları için yasal düzenlemelerin yoğun bir şekilde gerçekleştiğinin kanıtıdır. Ancak mevzuat sürecinde her şey etkili bir şekilde gerçekleşirken, bu mevzuatların uygulamaya geçirilme sürecinin de etkili bir şekilde yapılandırılması gerekmektedir. Aksi takdirde bu mevzuatların kağıt üzerinde yapılması gerekenlerin yapıldığı ama uygulamaya geçirilemeyen bir süreç olma özelliği göstermesi muhtemeldir. Nitekim yapılan araştırmalar uygulamada karşılaşılan birçok soruna işaret etmektedir. Göçmen çocuklara yönelik belirgin bir eğitim politikasının bulunmaması (Göksoy, 2020, s. 462-463), dil öğrenimi için yürütülen çalışmalara rağmen iletişim problemleri yaşanması (Çöplü, 2019, s. 101-102; Kolay, 2021, s. 88), eğitim sistemine dahil edilen göçmen öğrencilerle birlikte artan öğrenci sayısına bağlı olarak okulların fiziki alt yapılarının yetersiz kalması ve göçmen öğrencilerin bulunduğu okullarda eğitim ve öğretim materyallerinde eksiklikler bulunması (Emin, 2016, s. 22; Eren, 2019, s. 227-229; Özer, Komşuoğlu ve Ateşok, 2016, s. 85-86; Uğurlu, 2018, s. 198), veri eksikliği sebebiyle göçmen çocukların ne kadarının eğitime dahil edildiğinin tam olarak bilinmemesi (Emin, 2016, s. 21; Uğurlu, 2018, s. 198) bunlardan bazılarıdır.

Eğitim-öğretim sürecinde en önemli konulardan biri, öğrencilerin farklılıklarının dikkate alınmasıdır. Türkiye'de bireysel farklılıklar dışında göç nedeniyle ortaya çıkan kültürel farklılıklara sahip öğrencilerin örgün eğitime etkili bir şekilde dâhil edilmesi, öncelikle öğretmenlerin, daha sonra yöneticilerin farkındalıklarının yüksek olmasını gerektirmektedir. Bu farkındalık geliştirme sürecinde öncelikle göçmen öğrencilerin örgün eğitime dâhil edilmesinde yönetici ve öğretmenlerin yaşadığı sorunların, bu sorunlara bakış açılarının ve geliştirdiği çözüm yollarının tespit edilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle bu araştırma göçmen öğrencilerin örgün eğitime dâhil edilmesinde yaşanan sorunları ve geliştirilen çözüm önerilerini incelemeyi amaçlamaktadır. Bu amacı gerçekleştirmek için şu sorulara cevap aranmıştır:

- 1) Yönetici ve öğretmenlerin göçmen öğrencilerin örgün eğitime dâhil edilmesinde yaşadıkları sorunlar nelerdir?
- 2) Yönetici ve öğretmenlerin göçmen öğrencilerin örgün eğitime dâhil edilmesinde yaşadıkları sorunlara bakış açıları nelerdir?

- 3) Yönetici ve öğretmenlerin göçmen öğrencilerin örgün eğitime dâhil edilmesinde yaşadıkları sorunlara yönelik çözüm önerileri nelerdir?
- 4) Yaşanan sorunlar, sorunlara bakış açıları ve çözüm önerileri bağlamında yönetici ve öğretmen görüşleri farklılaşmakta mıdır?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma nitel araştırma yöntemi kullanılarak yapılmıştır. Nitel araştırmalar, yorumlayıcı ve doğal bir yaklaşımla konuya odaklanan çok yönlü araştırmalardır ve nitel araştırma yöntemleri kullanan araştırmacılar, olayları insanların kendi bakış açılarından anlamlandırmaya ve yorumlamaya ve olayları doğal ortamlarında incelemeye çalışmaktadırlar (Denzin ve Lincoln, 2005, s. 3).

Çalışma Grubu

Bu araştırmada amaçlı örneklem yöntemlerinden ölçüt örnekleme tercih edilmiştir. Göç İdaresi Başkanlığı'nın (2023) verilerine göre geçici koruma altında bulunan göçmenlerin yerel nüfusa oranı en fazla olan il %33,86 ile Kilis'tir. Olgubilimsel çalışmalarda 1 kişi ile yapılan araştırmalar bulunmakta ancak 3 ila 10 kişi ile çalışılması önerilmektedir (Dukes, 1984, s. 200). Bu sebeple araştırmanın amacına uygun olarak çalışma grubunu 2022-2023 eğitim-öğretim yılında Kilis ilinde bulunan devlet okullarında görev yapan okulunda ve sınıfında göçmen öğrenci olan 9 okul müdürü ve 20 öğretmen oluşturmaktadır.

Tablo 1. Araştırmaya katılan okul müdürü ve öğretmenlerin demografik özellikleri

	Değişkenler	Okul Müdürleri	Öğretmenler
Cinsiyet	Kadın	1	10
	Erkek	8	10
Yaş	21-30	1	14
	31-40	1	4
	41-50	3	1
	50+	4	1
Mesleki Kıdem	1-5	1	9
	6-10	0	6

11-15	1	3
16-20	1	1
21+	6	1

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veriler yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılarak toplanmıştır. Görüşme soruları hazırlanırken, görüşülecek kişilerin soruları kolaylıkla anlamasına, soruların açık uçlu olmasına, yönlendirici bir özellik göstermemesine ve mantıksal bir şekilde sıralanmasına (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 128) özen gösterilmiştir. Yapılan diğer araştırmalar ve sorun alanları incelenerek araştırmacı tarafından hazırlanan formda şu sorular yer almaktadır:

- 1) Göçmen öğrencilerin örgün eğitime dahil edilmesi sürecinde karşılaştığınız problemler nelerdir?
- 2) Göçmen öğrencilerin örgün eğitime dahil edilmesi sürecinde problemler ile karşılaştığınızda duygusal olarak ne hissediyorsunuz?
  - a) Olumsuz duygular hissediyor iseniz bu duyguları aşmak için baş etme yöntemleriniz nelerdir?
- 3) Göçmen öğrencilerin sınıfınızda / okulunuzda olması size ne hissettirir?
- 4) Göçmen öğrencilerin örgün eğitime dahil emesi sürecinde karşılaştığınız problemleri nasıl çözdünüz?
- 5) Göçmen öğrencilerin örgün eğitime dahil edilmesi sürecini iyileştirmek için önerileriniz nelerdir?

Verilerin Toplanması

Bu araştırmada veriler, “araştırmaya katılan bireylerin belli bir konuda duygu ve düşüncelerini anlatma etkinliği” olarak ifade edilen görüşme yöntemi kullanılarak toplanmıştır (Karataş, 2015, s. 71). Bu yöntemle katılımcıların bakış açısıyla araştırmanın temelini oluşturan konu hakkında bilgilere ulaşmak amaçlanmıştır.

Araştırmada Kırıkkale Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulundan 19/12/2022 tarih ve 11 sayılı Etik Kurul Onayı alınarak yapılan görüşmeler yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Tüm görüşmelerde görüşme gerçekleştirilmeden önce katılımcılardan gönüllü onam formu alınmıştır. Görüşmeler ortalama 10-15 dakika sürmüştür.

Verilerin Analizi

Bu araştırmada veriler, içerik analizi ile incelenmiştir. İçerik analizi, sözel veya yazılı biçimde elde edilen verilerin sayısal verilere dönüştürülerek düşünce, kavram ve değişkenlerle ilgili önemli bilgileri ortaya çıkmasına olanak sağlar (Tavşancıl ve Aslan, 2001, s. 22). İçerik analizi dört aşamalı bir süreç içermektedir. Bu aşamalar: araştırma sürecinde elde edilen verilerin kodlanması, temaların bulunması, bulguların tanımlanması ve bulguların yorumlanmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 228). Bu doğrultuda okul müdürleri ve öğretmenlerden elde edilen veriler, araştırmanın amaçlarına göre temalaştırılmış, temaların altında kodlara ayrılmıştır. Ayrıca her temaya uygun doğrudan alıntılarla temalar desteklenmiştir. Bulguların sunumunda okul müdürleri OM1-OM9, öğretmenler Ö1-Ö20 şeklinde kodlanarak kısaltılmıştır.

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde elde edilen bulgular sunulmaktadır. Araştırmanın kapsamına uygun olarak sorulan sorular ile ilgili tablolar; temaları, kodları ve katılımcıların vermiş olduğu cevaplardan doğrudan alıntılarını içermektedir. Tabloların altında ilgili tablonun açıklamaları bulunmaktadır. Tablo 2’de okul müdürleri ve öğretmenlere yöneltilen “Göçmen öğrencilerin örgün eğitime dahil edilmesi sürecinde karşılaştığınız problemler nelerdir?” sorusuna verilen cevaplar kapsamında elde edilen temalar, kodlar ve örnek cümleler yer almaktadır.

Tablo 2. Okul müdürleri ve öğretmenlerin göçmen öğrencilerin örgün eğitime dahil edilmesi sürecinde karşılaştıkları sorunlar

Temalar	Okul Müdürleri	Öğretmenler	Örnek Cümleler
İletişim Sorunları	Dil problemi	Dil problemi	Velilerin iletişim bilgileri sürekli
	Velilere ulaşamamak	Velilere ulaşamamak Hiçbir şey öğretemek	değiştigi için onlara ulaşamıyoruz (OM9). Dil problemi zaten başlı başına uyumu zorlaştıran bir sorun (Ö1).
Kültürel Sorunlar	Kültürel farklılıklar	Kültürel farklılıklar	Bize göre kültürleri daha farklı. Bize göre uygun olmayan hareketler onlara göre normal (OM6).
Davranış ve Sosyal Uyum Sorunları	Gruplaşma	Gruplaşma	Genelde gruplaşmalar oluyor
	Okula karşı olumsuz tutum	Dışlanma Şiddet Asimile olma korkusu	benim gördüğüm kadarıyla (OM2).

		Ahlaki yetersizlik Derse ilgisizlik	Çocuklarda şiddet davranışı çok fazla (Ö15).
Uygulamaya Yönelik Sorunlar	Göçmen ailelerin maddi sıkıntıları	Göçmen ailelerin maddi sıkıntıları	Birçok aile ekonomik bakımından sıkıntılı. Sosyal bakımdan da çünkü annesiz daha çok babası yok. Yetim çocuklar (OM5).
	Kız çocuklarını okula göndermeme		
	Çocukları çalıştırma		
	Farklı sınav sistemi	Destek personel eksikliği	Okullarımızda aşırı bir kalabalıklaşma oldu (OM8).
	Kalabalık sınıflar	Sınıf bütünlüğünün bozulması	Yaş grupları ile ilgili bir düzensizlik hali vardı (Ö6).
		Yaş grubu düzensizliği	Materyal eksikimiz çok fazla (Ö14).
		Materyal eksikliği	

Tablo 2’de görüldüğü gibi okul müdürleri ve öğretmenlerin göçmen öğrencilerin örgün eğitime dahil edilmesi sürecinde yaşadığı sorunlar *iletişim sorunları, kültürel sorunlar, davranış ve sosyal uyum sorunları, ekonomik sorunlar ve uygulamaya yönelik sorunlar* temaları altında incelenmiştir. İletişim sorunlarında dil problemi, kültürel sorunlarda kültürel farklılıklar, davranış ve sosyal uyum sorunlarında gruplaşma, ekonomik sorunlarda ailelerin yaşadığı maddi sıkıntılar, uygulamaya yönelik sorunlarda farklı sınav sistemi, destek personel eksikliği en yoğun kodları oluşturmaktadır. İletişim sorunları temasında hem okul müdürleri hem de öğretmenler dil problemi ve velilere ulaşamama sorununu belirtmişlerdir. Kültürel sorunlar temasında ise hem okul müdürleri hem de öğretmenler kültürel farklılıkların sorun teşkil ettiği konusunda hemfikirdir. Davranış ve sosyal uyum sorunları temasında hem okul müdürleri hem de öğretmenler gruplaşma sorunundan bahsetmişlerdir. Ekonomik sorunlar teması altında hem okul müdürleri hem de öğretmenler göçmen ailelerin maddi sıkıntılar yaşadıklarını belirtmiştir. Uygulamaya yönelik sorunlar temasında ise okul müdürleri ve öğretmenlerin görüşleri farklılaşmaktadır. Okul müdürleri göçmen öğrencilerin farklı sınav sistemiyle değerlendirilmesini ve kalabalık sınıfları sorun olarak görürken öğretmenler destek personel eksikliği, sınıf bütünlüğünün bozulması, yaş gruplarının düzensizliği ve materyal eksikliğini sorun olarak belirtmişlerdir.

Tablo 3’de okul müdürleri ve öğretmenlere yöneltilen “Göçmen öğrencilerin örgün eğitime dahil edilmesi sürecinde problemler ile karşılaştığınızda duygusal olarak ne hissediyorsunuz? Olumsuz duygular hissediyor iseniz bu duyguları aşmak için baş etme yöntemleriniz nelerdir?”

sorusuna verilen cevaplar kapsamında elde edilen temalar, kodlar ve örnek cümleler yer almaktadır.

Tablo 3. Okul müdürleri ve öğretmenlerin göçmen öğrencilerin örgün eğitime dahil edilmesi sürecinde karşılaştıkları sorunlara bakış açıları

Temalar	Okul Müdürleri	Öğretmenler	Örnek Cümleler
Olumlu Duygular	Empati		Ben çocuklarımın, evimizin önüne parka bomba düştüğünde o savaş psikolojisini yakından hissettim. Empati kuruyorum (OM4).
	Merhamet		
	Üzülme	Üzülme	Üzülüyorum yani Suriyeli öğrencilere tanınan hakların kendi öğrencilerimize tanınmıyor olmasına üzülüyorum (OM3).
	Öfke	Öfke	
Endişe	Endişe		
Olumsuz Duygular	Acı çekme	Acı çekme	Gelecekte bizim ülkemizin göçmenler tarafından istila edileceğini düşünüyorum (OM2).
	Haksızlık	Yetersizlik	
		Mutsuzluk	Mutlu değilim çünkü verdiğim hiçbir şeyin dönütü yok (Ö3).
		Çaresizlik	
		Şok	
	Stres	Tabi ki duygusal olarak kendimi çaresiz bazen de kendimi yeteri kadar ifade edemediğim zamanlarda gergin hissediyorum (Ö20)	
	Gerginlik		
Başa Çıkma Yöntemleri	Görmezden gelmek	Kendini motive etmek	Maalesef aşamıyorum yani bunun bir çözümü yok çünkü (OM2).
		Olumlu yönlerini görmek	Aslında bize zorluk yaşatan şeylerin, motivasyonumuzu düşüren şeylerin
		Benzer durumda olan meslektaşlarıyla konuşmak	tam bir aynanın karşı tarafı gibi motivasyonumuzu yükselten şeyler olduğu da oluyor (Ö14).
		Problemleri çözmeye çalışmak	En nihayetinde uyum sağlamak zorundayız her türlü probleme çözüm üretmek zorundayız (Ö5).

Tablo 3’de okul müdürleri ve öğretmenlerin göçmen öğrencilerin örgün eğitime dahil edilmesi sürecinde yaşadığı sorunlara bakış açıları *olumlu duygular*, *olumsuz duygular* ve *başa çıkma yöntemleri* temaları altında incelenmiştir. Olumlu duygular teması altında empati, olumsuz

duygular teması altında üzülmeye ve başa çıkma yöntemleri teması altında görmezden gelme, kendini motive etme en yoğun kodları oluşturmaktadır. Olumlu duygular temasında okul müdürleri empati ve merhamet duygularını ifade ederken öğretmenler olumlu duygu belirtmemişlerdir. Olumsuz duygular temasında hem okul müdürleri hem de öğretmenler üzülmeye, öfkeye, endişeye ve acı çekme duygularını ifade etmişlerdir. Başa çıkma yöntemleri temasında ise okul müdürleri ve öğretmenlerin görüşleri farklıdır. Okul müdürleri olumsuz duygularıyla görmezden gelerek başa çıkarken öğretmenler ise kendini motive ederek başa çıkmaktadır.

Tablo 4'te okul müdürleri ve öğretmenlere yöneltilen "Göçmen öğrencilerin sınıfınızda / okulunuzda olması size ne hissettirir?" sorusuna verilen cevaplar kapsamında elde edilen temalar, kodlar ve örnek cümleler yer almaktadır.

Tablo 4. Okul müdürleri ve öğretmenlerin göçmen öğrencilerin okullarında/sınıflarında bulunmalarına yönelik bakış açıları

Temalar	Okul Müdürleri	Öğretmenler	Örnek Cümleler
Olumlu	Avantaj Sorun oluşturmuyor	Zengin hissettiriyor Seviyorum Değer katıyor	Göçmen öğrencilerin okulumuz içerisinde olması fiziksel olarak bir kere bize avantaj kattı (OM7). Çeşitlilik olması güzel hissettiriyor. Zengin hissettiriyor (Ö5).
	Üzülüyoruz Mecburen katlanıyoruz Ciddi bir problem	Yetersizlik Zorlanıyorum Öğretmenliğimi sorguluyorum Karışık Yoruyor Mutsuzum	Mecburen katlanıyoruz (OM2). Bazen şöyle bir şey hissettiriyor: yetersizlik. Mesleki yetersizlik (Ö18).
Tarafsız	Hiçbir şey hissettirmiyor	Hiçbir şey hissettirmiyor Nötrüm Bir farklılık olmuyor Ayrımcılık olmaz	Hiçbir şey hissettirmiyor. Bize bir artışı eksisi yok (OM6). Onlarda bu okulda eğitim gören öğrenciler. Bir farklılık olmuyor açıkçası (Ö17).

Tablo 4'te okul müdürleri ve öğretmenlerin göçmen öğrencilerin okullarında/sınıflarında bulunmalarına yönelik bakış açıları *olumlu*, *olumsuz* ve *tarafsız* temaları altında incelenmiştir. Tablo 4'te de görüldüğü üzere hem okul müdürlerinde hem de öğretmenlerde olumsuz temasına

ait kodlar daha yoğundur. Olumlu teması altında okul müdürleri göçmen öğrencilerin okullarında bulunmalarının avantaj kattığını ve sorun oluşturmadığını belirtirken öğretmenler zengin hissettiklerini ve değer kattığını belirtmiştir. Olumsuz temasında ise okul müdürleri üzüldüklerini, öğretmenler yetersiz hissettiklerini ifade etmişlerdir. Tarafsız temasında hem okul müdürleri hem de öğretmenler hiçbir şey hissetmediklerini belirtmişlerdir.

Tablo 5’te okul müdürleri ve öğretmenlere yöneltilen “Göçmen öğrencilerin örgün eğitime dahil edilmesi sürecinde karşılaştığımız problemleri nasıl çözdünüz?” sorusuna verilen cevaplar kapsamında elde edilen temalar, kodlar ve örnek cümleler yer almaktadır.

Tablo 5. Okul müdürleri ve öğretmenlerin göçmen öğrencilerin örgün eğitime dahil edilmesi sürecinde karşılaştıkları sorunlara getirdikleri çözümler

Temalar	Okul Müdürleri	Öğretmenler	Örnek Cümleler
İletişim Sorunlarına Yönelik Çözümler	Tercüman kullanarak	Tercüman kullanarak	Dil problemini tercüman ile halletmeye çalışıyorum (Ö17).
	Veliler ile görüşme yaparak	Veli ile görüşme yaparak	Sınıflarda öğretmenlerimize
	Ev ziyaretleri yaparak	Ev ziyaretleri yaparak	diyoruz çocukla mümkün olduğu kadar Türkçe konuşun.
	Tercüman kullanımını azaltarak	Kurs vererek	Sınıflarda Arapça konuşmasınlar (OM5).
	Türkçe konuşmaya teşvik ederek	Türkçe dil çalışmaları yaparak	
Kültürel Sorunlara Yönelik Çözümler		Uyum sınıfları açarak	
		Türk kültürünü anlatan eğitimler vererek	Bununla ilgili biz zaten okulda Türk kültürünü anlatan eğitimler verdik göçmen velilerimize (Ö14).
Davranış ve Sosyal Uyum Sorunlarına Yönelik Çözümler		Göçmenlere yönelik projeleri uygulayarak	
	Rehberlik faaliyetleriyle	Rehberlik faaliyetleriyle	Öncelikle şiddet davranışlarını azaltmaya çalıştık. Rehber öğretmenlerimizden de yardım aldık (Ö15).
	Veli ile görüşerek	Veli ile görüşerek	
	Disipline göndererek	Orta yolu bularak	
	Ceza vererek	Sevgi aşilayarak	
	Uyararak	Öğrencilerle konuşarak	Disiplin olursa disiplin. Uyarıyoruz. Velisini çağırıyoruz. Disiplin işi olursa da gereken cezayı veriyoruz (OM6).
		Sınıfta tekli oturarak	
		Sınıfı kaynaştırarak	
		Davranışa odaklanarak	

Ekonomik Sorunlara Yönelik Çözümler	Maddi yardımda bulunarak		Maddi açıdan sıkıntı çeken çocuklara biz birtakım yardımlarda bulduk aramızda organizasyon yaparak (OM4).
	Sınıf sayısı artırılarak	Türk öğrencileri ve göçmen öğrencileri farklı sınıflara ayırarak EBA destek sınıfından yardım alarak	Sınıfların sayısının artırılması da öğrenci sayılarının düşürülmesi de eğitim ortamının daha iyi bir hale gelmesine sebep oldu (OM4). Okul içerisinde kendi aldığımız önlemler var. Türk öğrenciler ile Suriyeli öğrencileri ayırmak zorunda kaldık (Ö18).
Uygulamaya Yönelik Sorunlara Yönelik Çözümler			

Tablo 5’te okul müdürleri ve öğretmenlerin göçmen öğrencilerin örgün eğitime dahil edilmesi sürecinde karşılaştıkları sorunlara getirdikleri çözümler *iletişim sorunlarına yönelik çözümler, kültürel sorunlara yönelik çözümler, davranış ve sosyal uyum sorunlarına yönelik çözümler, ekonomik sorunlara yönelik çözümler ve uygulamaya yönelik sorunlara yönelik çözümler* temaları altında incelenmiştir. Tablo 5’te de görüldüğü üzere hem okul müdürlerinde hem de öğretmenlerde iletişim sorunlarına yönelik çözümler temasında kodlar en yoğundur. İletişim sorunlarına yönelik çözümler teması altında en yoğun kodu tercüman kullanmak oluşturmaktadır. Kültürel sorunlara yönelik çözümler teması altında yalnızca öğretmenler sorunlarına çözüm getirmişlerdir. Bu tema altında en yoğun kod Türk kültürünü anlatan eğitimler vermektir. Davranış ve sosyal uyum sorunlarına yönelik çözümler temasında en yoğun kod rehberlik faaliyetleri oluşturmaktadır. Ekonomik sorunlara yönelik çözümler teması altında ise yalnızca okul müdürleri sorunlara çözüm getirmiştir. Bu tema altında en yoğun kod göçmen ailelere maddi yardımda bulunmaktır. Uygulamaya yönelik sorunlara yönelik çözümler temasında ise okul müdürleri sınıf sayısını artırarak sorunlarına çözüm getirirken öğretmenler idare işbirliğiyle Türk öğrenciler ile göçmen öğrencileri farklı sınıflara ayırarak sorunlarına çözüm getirmişlerdir.

Tablo 6’da okul müdürleri ve öğretmenlere yöneltilen “Göçmen öğrencilerin örgün eğitime dahil edilmesi sürecini iyileştirmek için önerileriniz nelerdir?” sorusuna verilen cevaplar kapsamında elde edilen temalar, kodlar ve örnek cümleler yer almaktadır.

Tablo 6. Okul müdürleri ve öğretmenlerin göçmen öğrencilerin örgün eğitime dahil edilmesi sürecini iyileştirmek için önerileri

Temalar	Okul Müdürleri	Öğretmenler	Örnek Cümleler
İletişime Yönelik Öneriler	Okula başlamadan önce Türkçe eğitimi vermek	Okula başlamadan önce Türkçe eğitimi vermek	Bir hazırlık dil sınıfı her kademedede öncelikle bir yıl yoğunlaştırılmış bir dil eğitimden sonra sisteme entegre edelim diye önerilerde bulunduk (OM7). Öncelikle dil eğitimi verilmeli daha sonra Türkiye'deki sınıflara dahil edilmeli (Ö7).
	Veli iletişimini güçlendirmek	Dil sınavı getirmek	
	Hazırlık dil sınıfları açmak	Ailelere dil eğitimi vermek	
	İdare- öğretmen iş birliğini sağlamak	Dil programları geliştirmek	
Kültüre Yönelik Öneriler	Velilere yönelik organizasyonlar yapmak		Veli organizasyonları yapmalıyız okulumuz içerisinde (OM4).
	Ülkelerine dönmelerini sağlamak	Ülkelerine dönmelerini sağlamak	Tabi ki ülkelerine dönmeleri yani başka bir çözüm önerisi bulamıyorum (OM3).
Uygulamaya Yönelik Öneriler	Eşit dağılımı sağlamak	Eşit dağılımı sağlamak	Ondan dolayı farklı bir kurumda ya da farklı bir ortamda sadece kendi vatandaşlarının bulunduğu bir kurumda eğitim alırsa biraz daha onlar için ruh sağlığı açısından daha iyi olacakmış gibi düşünüyorum (Ö13).
	Devlet politikaları geliştirmek	Okullara materyal desteği sağlamak	
	Tüm öğrencileri aynı sınav sistemi ile değerlendirmek	Öğretmen eğitimlerini artırmak	
	Bölgesel çözümler getirmek	Öğretmen davranışlarını değiştirmek	
	Farklı okullarda eğitim vermek		
	Sınıf mevcutlarını azaltmak		

Tablo 6'da okul müdürleri ve öğretmenlerin göçmen öğrencilerin örgün eğitime dahil edilmesi sürecini iyileştirmek için önerileri *iletişime yönelik öneriler*, *kültüre yönelik öneriler* ve

uygulamaya yönelik öneriler temaları altında incelenmiştir. Tablo 6’da da görüldüğü üzere hem okul müdürlerinde hem de öğretmenlerde kodların en yoğun olduğu tema uygulamaya yönelik öneriler temasıdır. İletişime yönelik öneriler temasında en yoğun kodu okula başlamadan önce Türkçe eğitimi vermek oluşturmaktadır. Kültüre yönelik öneriler temasında velilere yönelik organizasyonlar yapmak en yoğun kodu oluşturmaktadır. Uygulamaya yönelik öneriler temasında göçmenlerin ülkelerine dönmelerini sağlamak en yoğun kodu oluşturmaktadır.

TARTIŞMA

Göçmen öğrencilerin örgün eğitime dahil edilmesi sürecinde okul müdürleri ve öğretmenlerin karşılaştığı sorunlar iletişim sorunları, kültürel sorunlar, davranış ve sosyal uyum sorunları, ekonomik sorunlar ve uygulamaya yönelik sorunlar teması altında incelenmiştir. İletişim sorunları teması altında en çok karşılaşılan sorun, dil sorunudur. İletişim aracı olarak dil göçmen entegrasyonu sürecinde merkezi bir durumdadır. Tam entegrasyon için göç eden bireylerin göç ettikleri ülkenin ana diline tam olarak hakim olmaları gerekmektedir (European Union [EU], 2012, s. 9). Araştırmaya katılan katılımcıların görüşleri de bu yöndedir. Hem okul müdürleri hem de öğretmenler göçmen öğrencilerin Türkçe bilmedikleri için sorunlarla karşılaştıklarını ifade etmişlerdir. Ancak göçmen eğitiminde başarı ev sahibi ülkenin çok dillilik ve kültürlerarası eğitime açıklığına da bağlıdır. Bir ülkenin eğitim dili üzerine yürüttüğü politikalarının etkinliği onları uygulayabilecek pedagojik beceriye sahip öğretmenlerle ilişkilidir. Bu beceriye sahip olmayan öğretmenler tarafından bu politikaların olumsuz yorumlandığı görülmektedir (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu [UNESCO], 2019, s. 11). Eğitimin kilit taşı olan öğretmenlerin kültürlerarası iletişim sorunlarını fark etmesi, anlaması ve öğrenme sürecine destek olması beklenmektedir (Ereş, 2015, s. 21). Kültürel sorunlar teması altında kültürel farklılıklar hem okul müdürleri hem de öğretmenler tarafından sorun olarak belirtilmiştir. Göçmen öğrencilerin yoğun olarak bulunduğu okullarda yaşam tarzı, düşünce yapıları, alışkanlıklar ve bunun gibi değişkenler sorun oluşturabilmektedir (Akkaya, 2021, s. 141). Farklı kültürler farklı öğrenme/bilme şekilleri ortaya çıkarabilmektedir. Farklı davranış ve inançları olan öğrencileri tek tip bir pedagojiye maruz bırakmak onları dezavantajlı bir duruma düşürebilir (Aktekin, 2017, s. 39). Bir toplumun kendisine yabancı unsurları bir tehdit olarak değil, zenginlik olarak algılaması ve buna yönelik eğitim programlarında kültürlerarası öğrenmeye yer vermesi gereklidir (Küçük, 2006, s. 237). Uzun ve zorlu olan bu süreçte okul müdürleri ve öğretmenlerin, çok kültürlü ve farklı öğrenme ihtiyacı olan göçmen çocukların eğitiminde desteklenmesi gerekmektedir (Ereş, 2015, s. 26). Davranış ve sosyal uyum sorunları teması altında en çok karşılaşılan sorun gruplaşmadır. Hem okul müdürleri hem

de öğretmenler göçmen öğrenciler ve Türk öğrenciler arasında gruplaşmaların yaşandığını, öğretmenler derslere karşı, okul müdürleri ise okula karşı göçmen öğrencilerin ilgisiz olduklarını belirtmişlerdir. Öğretmenler ayrıca dışlanma ve şiddet olaylarından bahsetmişlerdir. Alanda yapılan diğer araştırmalarda da benzer bulgulara rastlanmıştır. Göçmen öğrencilerle ilgili yapılan çalışmalarda gruplaşma, dışlanma, derse ilgisizlik, şiddet eğilimi gibi davranış sorunlarıyla karşılaşmıştır (Akkaya, 2021, s. 141; Başarır, Sarı ve Çetin, 2014, s. 103; Sarıtaş, Şahin ve Çatalbaş, 2016, s. 216; Şimşir ve Dilmaç, 2018, s. 1130; Uyanık, 2019, s. 93-94). Okullarda eğitim ve öğretim faaliyetlerinin verimli olarak devam etmesi için güvenli bir ortam sağlamak gereklidir. Sağlıklı bir okul iklimi oluşturabilmek için öğrencilerin okul ile uyumlu olması ön koşul olarak kabul edilmektedir (Şimşek ve Kula, 2018, s. 17). Travmatik bir yaşam deneyimi olabilen göç, göçmen çocuklarda davranış sorunlarına yol açmakta ve göçmen çocukların yoğun olarak bulunduğu okullarda disiplin sorunlarının daha fazla yaşanmasına sebep olabilmektedir (Kızılkaya, 2021, s. 49). Ekonomik sorunlar teması altında en çok karşılaşılan sorun ise göçmen ailelerin maddi sıkıntılar yaşamasıdır. Son yıllarda Türkiye'ye göç eden göçmenler çoğunlukla savaş sebebiyle zorunlu olarak göç etmişlerdir. Çocukların göç ettikleri ülkede yeni bir hayata başlarken karşılaştıkları en büyük sorun tek ebeveynlik ve ekonomik sıkıntılardır. Savaşta babasını kaybeden ailenin en büyük erkek çocuğu aile reisliğini üstlenip küçük yaşta çalışmak zorunda kalmaktadır (Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı [SETA], 2017, s. 30). Göçmen çocukların okula devam oranının düşük olma sebebi geçimini sağlamak için çalışmak zorunda olmaları olarak açıklanabilir (Aras ve Yasun, 2016, s. 5). Uygulamaya yönelik sorunlar teması altında okul müdürleri ve öğretmenlerin görüşleri farklıdır. Okul müdürleri göçmen öğrencilere uygulanan sınav sistemi üzerine yoğunlaşırken öğretmenler destek personel eksikliğine yoğunlaşmaktadır. Yabancı uyruklu öğrenciler Türkiye'de bulunan yükseköğretim kurumlarında öğrenim görebilmek için Türkiye Yurt Dışından Öğrenci Kabul Sınavı'na (TR-YÖS) girmek zorundadır (Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi [ÖSYM], 2023, s. 1). Bu sınavda Sayısal Yetenek ve Temel Matematik testleri yer almaktadır (ÖSYM, 2023, s. 17). Üst öğrenim kurumlarına özellikle yükseköğrenim kurumlarına geçişlerde uygulanan sınavlar Türk öğrencilerin aleyhinde görünmektedir (Göksoy, 2020, s. 454). Araştırmaya katılan okul müdürleri de yükseköğrenim kurumlarına geçiş sırasında uygulanan bu sınavların Türk öğrenciler aleyhine adaletsizlik oluşturduğunu ve yabancı uyruklu öğrencilerin sınavda sorumlu olduğu Matematik ve Geometri dersi dışında kalan derslere ilgisiz olduklarını ve bu derslerin öğretmenlerine karşı olumsuz tutum sergilediklerini ifade etmişlerdir. Okul müdürleri ayrıca göçmen öğrencilerin katılımıyla birlikte kalabalıklaşan sınıfları da sorun olarak belirtmişlerdir. Artan öğrenci sayısı ile birlikte

okulların fiziki kapasiteleri, mevcut araç gereçler, okulda çalışan destek personel yetersiz kalmaktadır (Karakuş, 2006, s. 12-13). Araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşleri de diğer araştırma sonuçlarını doğrular niteliktedir.

Okul müdürleri ve öğretmenlerin göçmen öğrencilerin örgün eğitime dahil edilmesi sürecinde karşılaştıkları sorunlara bakış açıları olumlu duygular, olumsuz duygular ve baş etme yöntemleri temaları altında incelenmiştir. Olumlu duygular teması altında yalnızca okul müdürleri görüş bildirmişler ve empati duyduklarını belirtmişlerdir. Empatik bir yaklaşım öğrencilerle daha olumlu etkileşime zemin hazırlar (McAllister ve Irvine, 2002, s. 442). Kültüre duyarlı bir okul iklimi oluşturabilmek için eğitimcilerin ilgili ve destekleyici olmaları, empati kurmaları önemlidir (Gay, 2000, s. 54). Buna karşılık öğretmenlerin tamamı karşılaştıkları sorunlar karşısında olumsuz duygular teması altında görüş bildirmişlerdir. Karşılaşmış oldukları kültürel sorunlar, davranışsal ve iletişimsel sorunlar öğretmenlerin bakış açılarını olumsuz yönde etkilemektedir (Şayak, 2023, s. 58). Olumsuz duygular teması altında en yoğun kod üzülmüştür. Hem okul müdürleri hem de öğretmenler karşılaştıkları sorunlar karşısında üzüldüklerini ifade etmişlerdir. Yapılan bir araştırma sonucu göçmen öğrencilerle çalışan öğretmenlerin duygusal olarak olumsuz etkilendiklerini ve eğitim sürecindeki sorunlar karşısında üzüldüklerini ortaya koymuştur (Şensin, 2016, s. 101). İnsanlar günlük hayatlarının önemli bir kısmını iş ortamında geçirirler. İş hayatında kişilerin sorunlarla karşılaşmaları olağandır. Ancak yüksek düzeydeki stres hem bireysel hem de örgütsel anlamda önemli sorunlara yol açmaktadır (Girgin, 2010, s. 603). Millî Eğitim Bakanlığı'nın hedef kazanımlarının üst düzeyde gerçekleşmesi diğer faktörlerle birlikte ancak öğretmenlerin huzur içinde görevini yapmasıyla mümkün olacaktır (Akpınar, 2008, s. 360).

Göçmen öğrencilerin örgün eğitime dâhil edilmesi sürecinde karşılaşılan sorunlarla okul müdürleri görmezden gelerek; öğretmenler ise kendilerini motive ederek baş etmeye çalışmaktadır. İnsanın temel öge olduğu eğitim kurumlarında sorunlar yaşanması olağandır. Sorunlarla karşılaşıldığında yapılması gereken sorunlara sebep olan kaynağı bulmak ve benzer sorunların yaşanmasının önlemeye çalışmaktır (Sarıtaş, Şahin ve Çatalbaş, 2016, s. 211). Bir örgütün hedefine ulaşabilmesi için yöneticilerin karşılaşılan sorunların çözümüne etkin çaba göstermesi beklenmektedir (Karakütük ve Özdoğan Özbal, 2019, s. 35). Bu nedenle okul müdürlerinin göçmen öğrencilerin örgün eğitime dâhil edilmesi sürecindeki sorunlar karşısında sadece görmezden gelme yaklaşımını kullanmasının, sorunların etkili bir biçimde çözümüne katkı sağlamayacağı öngörülmektedir. Öğretmenler karşılaştıkları sorunlarla kendilerini motive ederek baş ettiklerini belirtmişlerdir. Davranışa yön ve enerji veren güçleri ifade eden motivasyon (Bursalıoğlu, 2021, s. 140), bir örgütte bulunan insan davranışlarını etkilediği,

yönlendirdiği için önem arz etmektedir (Örücü ve Kambur, 2008, s. 85). Öğretmenler, verilen eğitimin niteliği ve kalitesini etkileyen faktörler arasında en önemli faktördür. Bu sebeple öğretmenlerin motivasyon düzeyi verilen eğitim hizmetinin kalitesini etkileyecektir (Yavuz ve Karadeniz, 2009, s. 508).

Okul müdürleri ve öğretmenlerin göçmen öğrencilerin okullarında / sınıflarında bulunmalarına yönelik bakış açıları olumlu, olumsuz ve tarafsız temaları altında incelenmiştir. Olumlu teması altında avantaj ve zengin hissettiriyor kodları ön plana çıkmaktadır. Göçmen öğrencilerin beraberinde getirmiş oldukları farklılıklar eğitim ortamının zenginleşmesini, çeşitliliklere karşı saygı, hoşgörü ve empati geliştirmeyi sağlamaktadır (İlbars-Hanta, 2019, s. 93). Eğitimciler farklılıkları zenginlik olarak görüp bu yönde davranırlarsa olumlu değişimin mimarı olarak kendi motivasyonlarını da artıracakları düşünülmektedir (Şayak, 2023, s. 58). Olumsuz teması altında okul müdürleri üzülmeye öğretmenler ise mesleki yetersizlik kodu etrafında yoğunlaşmaktadır. Öğretmenler göçmen eğitimi hakkında herhangi bir eğitim almadan sınıflarına göçmen öğrenci alınmasını mecbur bırakılmak olarak değerlendirebilmekte ve bu durumdan olumsuz etkilenebilmektedir (Şayak, 2023, s. 58). Tek kültürlü ve tek dilli eğitim ortamlarına yönelik yetiştirilen öğretmenler (Erdem, 2017, s. 39) göçmen öğrencilerin ihtiyaçlarını anlamakta ve karşılamakta kendilerini yetersiz hissedebilirler (Wagner, 2007, s. 55). Bu konuda öğretmenlerin başvurabileceği bir danışmanlık hizmeti veya kılavuz bulunmamaktadır (Avcı, 2019, s. 72). Hem yetiştirilme süreçlerindeki çok kültürlülüğe yönelik eğitim eksikliği hem de dışardan destek alamamaları öğretmenleri yetersizlik sarmalına sürüklemektedir. Tarafsız teması altında hem okul müdürleri hem de öğretmenler hiçbir şey hissetmediklerini ifade etmişlerdir. Eğitimciler bu noktada öğrencilerinin arasında fark bulunmadığını hepsini çocuk olarak değerlendirdiklerini ifade etmişlerdir. Tüm ulusal ve uluslararası metinlerde “din, dil, sınıf farklılıkları, etnik ya da dinsel köken” gözetilmeksizin çocuk tartışmasız olarak çocuk olarak düşünülmektedir (Aktekin, 2017, s. 27). Bu anlayıştan hareketle bu okul müdürlerinin ve öğretmenlerin, göçmen öğrencilerle kendi öğrencileri arasında eşitlik durumu oluşturduğu söylenebilir.

Okul müdürleri ve öğretmenlerin göçmen öğrencilerin örgün eğitime dâhil edilmesi sürecinde karşılaştıkları sorunlara getirdikleri çözümler; iletişim sorunlarına yönelik çözümler, kültürel sorunlara yönelik çözümler, davranış ve sosyal uyum sorunlarına yönelik çözümler, ekonomik sorunlara yönelik çözümler ve uygulamaya yönelik sorunlara yönelik çözümler teması altında incelenmiştir. İletişim sorunlarına yönelik çözümler teması altında tercüman kullanmak en yoğun kodu oluşturmaktadır. Göçmen eğitiminde temel sorunun dil engeli olduğu göz önüne

alındığında okullarda tercümanlık hizmeti sunulması önerilmektedir (İstanbul Bilgi Üniversitesi Çocuk Çalışmaları Birimi [ÇOÇA], 2015, s. 8). Ayrıca tercümanlık hizmetlerinin göçmen öğrenci velilerinin okulla iletişimini güçlendirdiği ve öğrencilerin eğitim sürecine olumlu katkıda bulunduğunu da değerlendirmek gerekmektedir (Block vd., 2014, s. 14). Ancak tercüman niteliği dikkat edilmesi gereken bir husustur. Bu araştırmaya katılan katılımcılar tercümanların yeterlilik düzeyi ve güvenilirliği hakkında endişelerini dile getirmişlerdir. Kültürel sorunlara yönelik çözümler teması altında okul müdürleri çözüm önermezken; öğretmenler Türk kültürünü tanıtan eğitimler vererek sorunlarının çözümlenebileceğini düşünmektedir. Kültürel saygı ve kültür aktarımı göçmen ailelerin eğitimcilere güven duyması ve iş birliği içinde bulunması için önem arz etmektedir. Kültür temelli eğitime ailelerin de dahil edilmesi entegrasyon sürecinde eğitimcilere yardımcı olmaktadır (Wagner, 2013, s. 147). Davranış ve sosyal uyum sorunlarına yönelik çözümler teması altında rehberlik faaliyetleri en yoğun kodu oluşturmaktadır. Belçika’da yapılan bir araştırmada göçmen öğrencilerin yoğun olduğu okullarda öğrencinin okula uyumunu güçlendirmek amacıyla rehberlik ve öğretmen desteği sağlandığı belirtilmiştir (Sarıkaya, 2014, s. 251). Bu araştırma verileri de rehberlik faaliyetlerinin önemini ortaya koymaktadır. Okul rehberlik servisi tarafından risk altında bulunan göçmen öğrencilerin gelişimleri takip edilmelidir (Nar, 2008, s. 80). Ekonomik sorunlara yönelik çözümler teması altında öğretmenler çözüm önermezken; okul müdürleri ekonomik yardımlarla sorunlara çözüm getirilebileceğini düşünmektedir. Yapılan diğer araştırma sonuçları da okul yöneticilerinin ekonomik zorluk yaşayan göçmen öğrencileri desteklediğini ortaya koymaktadır (Börü ve Boyacı, 2016, s. 150-151, Çopur, 2019, s. 79). Ancak ekonomik destek, sorunlara kalıcı bir çözüm oluşturmamaktadır. Göçmen aileler sivil toplum kuruluşları, belediyeler ve vakıflardan çeşitli yardım alsalar bile hane halkının kalabalık olması sebebiyle bu yardımlar yetersiz kalmaktadır (Çopur, 2019, s. 73). Uygulamaya yönelik sorunlara yönelik çözümler teması altında okul müdürleri sınıf sayısını artırma; öğretmenler ise Türk öğrencileri ve göçmen öğrencileri farklı sınıflara ayırma çözümü getirmişlerdir. Göç sebebiyle sınıflar kalabalıklaşmakta (Topsakal vd., 2013, s. 542), derslikler yetersiz kalmaktadır (Kolay, 2021, s. 18). Türkiye’de normal şartlar altında eğitim faaliyetleri tam gün boyunca gerçekleştirilirken dersliklerin yetersiz olması ve öğrenci yoğunluğu yaşanması gibi sebepler ikili öğretim yapmayı gerekli kılmaktadır (Aktay, Işık ve Gençsoy, 2015, s. 745). Ancak tam gün eğitimle etkili bir öğretim süreci geçirilebileceği düşünüldüğünde (Özdoğru, 2021, s. 63) göçmen öğrencilerden dolayı ikili öğretime geçilen okullarda sınıf sayısı artırılarak, eğitimin kalitesine yönelik olumsuz faktörlerin önüne geçilebilir. Diğer taraftan öğretmenler Türk öğrencilerle göçmen öğrencileri farklı sınıflara ayırma çözümünü dile getirmişlerdir.

Burada dikkat edilmesi gereken husus bu uygulamanın sınıf ve şubeler arası ayrımcılığa yol açabilme potansiyelidir. Bir kişi ya da gruba diğerlerinden farklı ve eşit olmayan muamele olarak tanımlayabileceğimiz ayrımcılıktan eğitimin kilit taşı olan öğretmenlerin kaçınmaları gerekmektedir (Aktekin, 2017, s. 17-19).

Okul müdürleri ve öğretmenlerin göçmen öğrencilerin örgün eğitime dahil edilmesi sürecini iyileştirmek için önerileri iletişime yönelik öneriler, kültüre yönelik öneriler ve uygulamaya yönelik öneriler teması altında incelenmiştir. İletişime yönelik öneriler teması altında okula başlamadan önce Türkçe eğitimi vermek en yoğun kodu oluşturmaktadır. Hem okul müdürleri hem de öğretmenler bu öneride hemfikirdir. Göçmen öğrencilerin örgün eğitime başlamadan önce dil eğitimi almalarının gerekliliği yapılan benzer çalışmalarda da vurgulanmıştır (Erdem, 2017, s. 39; İmamoğlu ve Çalışkan, 2017, s. 542). Yeni bir dilde eğitim almak çocuklar için stres kaynağı oluşturabilmektedir (Kirmayer vd., 2011, s. 961). Dil engeli aşıldığı takdirde göçmen öğrencilerin eğitim sürecinin daha sorunsuz ve nitelikli olacağı söylenebilir (Şensin, 2016, s. 93). Kültüre yönelik öneriler teması altında velilere yönelik organizasyonlar yapmak tek öneridir. Bu organizasyonların Türk öğrencilerin velileri ile göçmen öğrencilerin velileri arasında kaynaşma sağlayacağı düşünülmektedir (Sarıtaş, Şahin ve Çatalbaş, 2016, s. 227). Uygulamaya yönelik öneriler teması altında göçmenlerin ülkelerine dönmelerini sağlamak en yoğun kodu oluşturmaktadır. Özellikle son yıllarda Suriye'den ülkemize gerçekleşen kitlesel göçlerin ilk başlarda geçici olacağı düşünülmüş ancak şiddet olaylarının bitmemesi üzerine göçmenlerin kalıcı olmasalar bile yakın zamanda ülkelerine dönemeyeceği anlaşılmıştır (İmamoğlu ve Çalışkan, 2017, s. 543-544). Bu yüzden entegrasyon sürecinin en az sorunla aşılması için neler yapılması gerektiği incelenmelidir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada elde edilen veriler doğrultusunda okul müdürlerinin ve öğretmenlerin göçmen öğrencilerin örgün eğitime dâhil edilmesi sürecinde karşılaştıkları benzer sorunlar şu şekilde sıralanabilir:

- Okul müdürleri ve öğretmenlerin tamamı bu süreçte sorunlarla karşılaşmışlardır. İletişim konusunda dil problemiyle, kültür konusunda kültürel farklılık sorunlarıyla davranış ve sosyal uyum konusunda gruplaşma sorunuyla, ekonomi konusunda göçmen ailelerin maddi sıkıntılarıyla karşılaşmışlardır.
- Karşılaşılan bu sorunlar karşısında okul müdürleri ve öğretmenler yoğun olarak üzülme duygusu hissetmektedir.

- Okul müdürleri ve öğretmenlerin göçmen öğrencilerin okullarında/sınıflarında bulunmalarına yönelik bakış açıları tarafsızlık açısından benzerlik göstermektedir.
- Okul müdürleri ve öğretmenler karşılaştıkları iletişim sorunlarını tercüman kullanarak, davranış ve sosyal uyum sorunlarını rehberlik faaliyetleriyle çözmüşlerdir.
- Göçmen öğrencilerin örgün eğitime dahil edilmesi sürecini iyileştirmek için hem okul müdürleri hem de öğretmenler göçmen öğrencilere okula başlamadan önce Türkçe eğitimi vermek ve göçmenlerin kendi ülkelerine dönmelerini sağlamak önerilerinde bulunmaktadır.

Bu araştırmada elde edilen veriler doğrultusunda okul müdürlerinin ve öğretmenlerin göçmen öğrencilerin örgün eğitime dahil edilmesi sürecinde karşılaştıkları farklı sorunlar şu şekilde sıralanabilir:

- Okul müdürleri daha çok ekonomik sorunlarla karşılaşırken öğretmenler daha çok davranış ve sosyal uyum sorunlarıyla karşılaşmaktadır.
- Uygulamaya yönelik sorunlarda okul müdürleri göçmen öğrencilere uygulanan farklı sınav sistemini sorun olarak gösterirken öğretmenler destek personel eksikliğini sorun olarak göstermiştir.
- Karşılaşılan sorunlar karşısında okul müdürleri empati ve merhamet duyguları geliştirirken öğretmenler olumlu duygu ifade etmemişlerdir. Okul müdürleri sorunlarıyla görmezden gelme yaklaşımıyla baş ederken öğretmenler kendilerini motive ederek sorunlarıyla baş etmektedirler.
- Okul müdürleri ve öğretmenlerin göçmen öğrencilerin okullarında/sınıflarında bulunmalarına yönelik olumlu bakış açısında okul müdürleri göçmen öğrencilerle birlikte gelen destekleri okulları için avantaj olarak görürken öğretmenler göçmen öğrencilerin sınıfında bulunmalarını öğrenci çeşitliliğini arttırması açısından zenginlik olarak görmektedir.
- Okul müdürleri tercüman kullanımı hakkında kendi içlerinde görüş farklılığı yaşamaktadır. Bazı okul müdürleri iletişim sorununu tercüman kullanarak çözdüklerini ifade ederken bazı okul müdürleri ise tercüman kullanımı azaltarak sorunlarını çözdüklerini ifade etmişlerdir.

- Davranış ve sosyal uyum sorunlarının çözümlerinde öğretmenler kendi içlerinde görüş farklılığı yaşamaktadır. Bazı öğretmenler sorunu sınıfı kaynaştırarak çözerken bazı öğretmenler öğrenciyi sınıfta tekli oturtturarak çözmüştür.
- Uygulamaya yönelik sorunlara okul müdürleri sınıf sayısını artırarak çözüm getirirken öğretmenler Türk öğrencilerle göçmen öğrencileri farklı sınıflara ayırarak çözüm getirmiştir.

Araştırmada elde edilen bu sonuçlardan hareketle uygulayıcılara şu önerilerde bulunulabilir:

- Eğitimciler tarafından çeviri programları gibi alternatif iletişim yöntemleri kullanılabilir. İletişimin çift yönlü bir süreç olduğu göze alınarak eğitimciler okulunda bulunan göçmen öğrencilerin dilini temel düzeyde iletişim kurabilecek kadar öğrenebilir.
- Tercümanlık hizmeti göçmen öğrenci bulunan her okula verilebilir. Çevrimiçi ya da telefonda tercümanlık hizmetleri sunulabilir. Tercüman niteliğine dikkat edilebilir.
- Göçmen öğrenciler için eğitime başlamadan önce Türkçe dil desteği verilebilir. Hem göçmen öğrenciler hem de aileleri için Türkçe dil kurslarına katılım teşvik edilebilir.
- Göçmen öğrencilere aidiyet duygusu kazandırmak için kendi kültürlerine ait sınıf içi etkinlikler yapılabilir.
- Velilerin katılabileceği okul dışı etkinlikler düzenlenebilir.
- Göçmen öğrencilerin yoğun olduğu bölgelerde çalışan eğitimcilerin motivasyonlarını arttırmak için sosyal destek sağlanabilir. Eğitimcilere rehberlik ve danışmanlık hizmeti sunulabilir.
- Eğitimciler karşılaştıkları sorunlar karşısında yalnız bırakılmamalı, İl Millî Eğitim Müdürlükleri, Sivil Toplum Kuruluşları, Rehberlik ve Araştırma Merkezleri tarafından desteklenebilir.
- Davranış ve sosyal uyum sorunları gösteren çocukların bu davranışları gösterme sebepleri araştırılarak psikolojik destek almaları sağlanabilir. Davranış ve sosyal uyum sorunlarını önlemek amacıyla öğrenciler ders dışı faaliyetlere yönlendirilebilir.
- Maddi sıkıntı içinde bulunan ailelerde çalışmayan yetişkinler için gelir oluşturabilecek mesleki faaliyetler bulunabilir.

- Öğretmenlerin mesleki yeterliliklerini arttırmak için ihtiyaç duydukları hizmet içi eğitimler verilebilir. Hizmet içi eğitimlerin içeriğini öğretmenlerin belirlemesi için ihtiyaç analizleri yapılabilir.
- Derslik sayısını arttırmak için yapılan çalışmalar artırılabilir.
- Göçmen öğrencilerin yoğun olarak bulunduğu bölgelere özel eğitim politikaları geliştirilebilir.

Araştırmada elde edilen bu sonuçlardan hareketle araştırmacılara şu önerilerde bulunulabilir:

- Benzer araştırmalara göçmen öğrenciler ve velileri dâhil edilerek daha kapsamlı sonuçlar elde edilebilir
- Bu araştırmada nitel desenle çalışılmıştır. Nicel ve karma desenle yapılacak araştırmalarla daha ayrıntılı veriler elde edilebilir.

KAYNAKÇA

- Akıncı, B., Nergiz, A., & Gedik, E. (2015). Uyum süreci üzerine bir değerlendirme: Göç ve toplumsal kabul. *Göç Araştırmaları Dergisi*, (2), 58-83.
- Akkaya, D. (2021). Göçmen öğrencilerin eğitim gereksinimlerinin paydaş görüşler doğrultusunda belirlenmesi [Doktora Tezi]. Anadolu Üniversitesi.
- Akpınar, B. (2008). Eğitim sürecinde öğretmenlerde strese yol açan nedenlere yönelik öğretmen görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 16(2), 359-366.
- Aktay, S., Işık, E., & Gençsoy, E. (2019). Tam gün öğretim mi ikili öğretim mi? 3. *Uluslararası Sınırsız Eğitim ve Araştırma Sempozyumu*.
- Aktekin, S. (2017). Sınıfında yabancı uyruklu öğrenci bulunan öğretmenler için el kitabı. MEB Yayınları.
- Alaca, F. ve Albak, A. (2020). Göç ve eğitim: Suriyeli sığınmacılara yönelik bir inceleme, *Anadolu Türk Eğitim Dergisi*, 2(2), 128-144.
- Aras, B. ve Yasun, S. (2016). The educational opportunities and challenges of Syrian refugee students in Turkey: Temporary education centers and beyond. Sabancı University İstanbul Policy Center Stiftung Mercator Initiative, July 2016, İstanbul.
- Avcı F. (2019). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden mülteci öğrencilerin sınıf ortamında karşılaştıkları sorunlara ilişkin öğretmen görüşleri. *Language Teaching and Educational Research*, 2(1), 57-80.
- Başarır, F., Sarı, M. & Çetin, A. (2016). Öğretmenlerin çok kültürlü eğitim algılarının incelenmesi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 4(2), 91-110.

- Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu [UNICEF]. (2007). Çocuk hakları ve gazetecilik uygulamaları hak temelli perspektif. UNICEF Dublin Teknoloji Enstitüsü.
- Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu [UNESCO]. (2019). “Enforcing the right to education of refugees: A policy perspective”, *Working Papers on Education Policy*, No. 08, UNESCO, <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000366839>
- Block K., Cross, S., Riggs, E. & Gibbs, L. (2014) Supporting schools to create an inclusive environment for refugee students. *International Journal of Inclusive Education*, 18(12), 1337-1355, DOI: 10.1080/13603116.2014.899636
- Börü, N., & Boyacı, A. (2016). Göçmen öğrencilerin eğitim-öğretim ortamlarında karşılaştıkları sorunlar: Eskişehir ili örneği. *Turkish Studies*, 11(14), 123-158. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9818>
- Bursalıoğlu, Z. (2021). *Okul yönetiminde yeni yapı ve davranış*. 21. Baskı. Pegem Akademi Yayınları.
- Çelik, Y. (2018). Türkiye'de Suriyeli çocuklara yönelik uygulanan eğitim politikalarının incelenmesi: Tespitler, sorunlar ve öneriler, [Yüksek Lisans Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Çiçeksöğüt, A. (2017). Uluslararası göç hukuku perspektifinde yerinden edilmiş Suriyelilerin Türkiye'deki statüsü. *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(2), 1-20.
- Çopur, D. A. (2019). Mülteci öğrencilerin uyum sürecinde karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri, [Yüksek Lisans Tezi]. Düzce Üniversitesi.
- Çöplü, F. (2019). Göçmen öğrenciler için okul uyum programı geliştirmeye yönelik bir taslak çalışması, [Yüksek Lisans Tezi]. Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi.
- Denzin, N. K. & Lincoln, Y. S. (2005). Introduction: The discipline and practice of qualitative research. N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), *In the sage handbook of qualitative research* (pp. 1–32). Sage Publications Ltd.
- Dillioğlu, B. (2015). Suriyeli mültecilerin entegrasyonu: Türkiye'nin eğitim ve istihdam politikaları. *Akademik Orta Doğu*, 10(1). 1-22.
- Dukes, S. (1984). Phenomenological methodology in the human sciences. *Journal of religion and health*, 23(3), 197-203. <https://doi.org/10.1007/BF00990785>
- Emin, M. N. (2016). Türkiye'deki Suriyeli çocukların eğitimi: Temel eğitim politikaları. SETA.
- Emin, M. N. (2018). Türkiye'deki Suriyeli çocukların devlet okullarında karşılaştığı sorunlar Ankara ili örneği, [Yüksek Lisans Tezi]. Yıldırım Beyazıt Üniversitesi.

- Erdem, C. (2017). Sınıfında mülteci öğrenci bulunan sınıf öğretmenlerinin yaşadıkları öğretimsel sorunlar ve çözüme dair önerileri. *Medeniyet Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 26-42.
- Eren, Z. (2019). Yönetici ve öğretmen görüşlerine göre göçmen çocukların eğitim sorunları ve çözüm önerileri. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(1), 213-234.
- Ereş, F. (2015). Türkiye’de göçmen eğitimi sorunsalı ve göçmen eğitiminde farklılığın yönetimi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 17-30.
- European Union [EU] (2012). *Migration and Education*. [Conference Proceeding Book]. Larnaka, 15 –17 October.
- Gay, G. (2000). *Culturally responsive teaching: Theory, research & practice*. Teachers College Press.
- Girgin, G. (2011). Bir grup ilköğretim öğretmeninde tükenmişlik sendromu/Burnout syndrome in a group of primary school teachers. *Türkiye Klinikleri. Tıp Bilimleri Dergisi*, 31(3), 602.
- Göç İdaresi Başkanlığı, (2023). <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> Erişim Tarihi: 03.08.2023
- Gökmen, H. (2020). Suriyeli göçmen öğrencilerin Türk eğitim sistemine entegrasyon sorunu (Bursa Yıldırım İlçesi Örneği) [Yüksek Lisans Tezi] Bursa Uludağ Üniversitesi.
- Göksoy, S. (2020). Millî Eğitim Bakanlığının mülteci öğrencilere yönelik eğitim politikaları ile ilgili eğitimci görüşleri. *EKEV Akademi Dergisi*, (81), 449-466
- Gün M. & Yüksel, S. (2021). Dünyada göçmen eğitimi politikaları bağlamında Türkiye’nin göçmen eğitimi sürecinin değerlendirilmesi ve çözüm önerileri. *Millî Eğitim Dergisi*, 50(1), 1031-1053.
- İlbars-Hanta N.D. (2019). Bir göç ülkesi olarak Türkiye’de çokkültürlüleşen okullarda eğitim: Polatlı örneği. [Yüksek Lisans Tezi]. Anadolu Üniversitesi.
- İmamoğlu, H. V., & Çalışkan, E. (2017). Yabancı uyruklu öğrencilerin devlet okullarında ilköğretimine dair öğretmen görüşleri: Sinop ili örneği. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(2), 529-546.
- İstanbul Bilgi Üniversitesi Çocuk Çalışmaları Birimi (ÇOÇA) (2015). Suriyeli mülteci çocukların Türkiye devlet okullarındaki durumu-politika ve uygulama önerileri. <http://cocuk.bilgi.edu.tr/wp-content/uploads/2020/02/Suriyeli-Cocuklar-Egitim-Sistemi-Politika-Notu.pdf> Erişim Tarihi: 22.02.2024.

- Karakuş, E. (2006). Göç olgusu ve eğitime olumsuz etkileri (Sultanbeyli örneği). [Yüksek Lisans Tezi]. Sakarya Üniversitesi.
- Karakütük, K., & Özdoğan Özbal, E. (2019). Eğitim yöneticilerinin yaşadıkları sorunlar ile sorun çözmede kullandıkları teknikler. *Millî Eğitim Dergisi*, 48(223), 33-60.
- Karataş, Z. (2015). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1) 62-80.
- Kaya, İ., Eren, E. (2015). Türkiye’deki Suriyelilerin hukuki durumu arada kalanların hakları ve yükümlülükleri, SETA.
- Kızılkaya, O. (2021). Ortaokul öğrencilerinin Suriyeli göçmen öğrencilerin eğitim ortamlarındaki uyumlarına yönelik görüşleri. [Yüksek Lisans Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Kirmayer, L. J., Narasiah, L., Munoz, M., Rashid, M., Ryder, A. et al. (2011). Common mental health problems in immigrants and refugees: General approach in primary care. *Canadian Guidelines for Immigrant Health*.
- Kolay, Ö. (2021). Kamu ilkokulları yönetici ve öğretmenlerinin Iraklı göçmen öğrencilerin eğitiminde karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri. [Yüksek Lisans Tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Küçük, S. (2006). Kültürler arası konumda iki dilli öğrenciler için öğretmen yetiştirme ve Erasmus programı, AKÜ, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(1): 231-251.
- McAllister, G., & Irvine, J. J. (2002). The role of empathy in teaching culturally diverse students: A qualitative study of teachers’ beliefs. *Journal of Teacher Education*, 53, 433-443. doi:10.1177/0022487105285966
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], (2014). “Yabancılara Yönelik Eğitim-Öğretim Hizmetleri” Genelgesi. <http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/1715.pdf> Erişim Tarihi: 16.02.2023
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], (2016). “Demirci: GEM’ler üç yıl içinde misyonunu tamamlayacak”. <https://www.meb.gov.tr/demirci-gemler-uc-yil-icinde-misyonunu-tamamlayacak/haber/11850/tr> Erişim Tarihi: 16.02.2023
- Nar B. (2008) Göçün eğitime ve eğitim yönetimine etkileri (Dilovası örneği). [Yüksek Lisans Tezi]. Sakarya Üniversitesi.
- Oytun, O. & Gündoğar, S. S. (2015). Suriyeli sığınmacıların Türkiye’ye etkileri raporu, Ortadoğu Araştırmaları Merkezi [ORSAM] - Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı [TESEV] Rapor No: 195.

- Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi [ÖSYM], (2023). 2023 Türkiye yurt dışından öğrenci kabul sınavı (Tr-YÖS) kılavuzu. https://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2022/TR-YOS/kilavuz_13122022.pdf Erişim Tarihi: 30.11.2023
- Örücü, E., & Kanbur, A. (2008). Örgütsel-yönetimsel motivasyon faktörlerinin çalışanların performans ve verimliliğine etkilerini incelemeye yönelik ampirik bir çalışma: Hizmet ve endüstri işletmesi örneği. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 15(1), 85-97. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/145980>.
- Özcan, A. S. (2018). Çokkültürlülük bağlamında Türkiye'nin Suriyeli öğrencilere yönelik eğitim politikası. *PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(1), 17-29.
- Özdoğru, M. (2021). İkili eğitim yapan okulların yöneticilerinin tam gün (normal) eğitime geçiş hakkında görüşleri. *İZÜ Eğitim Dergisi*, 3(5), 59-74. <https://doi.org/10.46423/izujed.844918>
- Özer, Y.Y., Komşuoğlu, A. & Ateşok, Z.Ö. (2016). Türkiye'deki Suriyeli çocukların eğitimi: Sorunlar ve çözüm önerileri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(37), 76-110.
- Sarıkaya, H. S. (2014). Belçika Flaman bölgesi eğitim sisteminde Türk kökenli çocukların yaşadığı temel eğitim sorunlarının incelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 246-260. doi : [10.16992/ASOS.426](https://doi.org/10.16992/ASOS.426)
- Sarıtaş, E., Şahin, Ü., & Çatalbaş, G. (2016). İlkokullarda yabancı uyruklu öğrencilerle karşılaşılan sorunlar. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (Ek1), 208-229.
- Seçgin, N. (2019). An analysis of immigrant education policies in Turkey, [Master's Thesis]. Middle East Technical University.
- Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı [SETA], (2017). Engelleri aşmak: Türkiye'de Suriyeli çocukları okullandırmak, SETA Yayınları.
- Seydi, A. R. (2014). Türkiye'nin Suriyeli sığınmacıların eğitim sorununun çözümüne yönelik izlediği politikalar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (31), 267-305. <https://dergipark.org.tr/en/pub/sufesosbil/issue/11406/136183>
- Şayak, H. (2023). Sınıflarında yabancı uyruklu öğrenci bulunan öğretmenlerin deneyimleri: Fenomenolojik bir araştırma, [Yüksek Lisans Tezi]. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi.
- Şensin C. (2016). Sınıf öğretmenlerinin Suriye'den göçle gelen öğrencilerin eğitimlerine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi. [Yüksek Lisans Tezi]. Uludağ Üniversitesi.

- Şimşek, H. & Kula, S. S. (2018). Türkiye'nin göçmen politikasında ihmal edilen boyut: Eğitsel uyum programı. *Ahi Evran Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(2), 5-21.
- Şimşir, Z. & Dilmaç, B. (2018). Yabancı uyruklu öğrencilerin eğitim gördüğü okullarda öğretmenlerin karşılaştığı sorunlar ve çözüm önerileri, *İlköğretim Online*, 17(2), 116-1134. doi 10.17051/ilkonline.2018.419647
- Tavşancıl, E. ve Aslan, E. (2001). *Sözel, yazılı ve diğer materyaller için içerik analizi ve uygulama örnekleri*. Epsilon Yayınevi.
- Tellal, E. (1994). Göçmen işçiler, yaşam koşulları ve son uluslararası sözleşme. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 49(03). <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/36502>
- Topsakal, C., Merey, Z. & Keçe, M. (2013). Göçle gelen ailelerin çocuklarının eğitim- öğrenim hakkı ve sorunları üzerine nitel bir çalışma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 6(27): 546-560
- Toros, A. (2009). Sorunlu bölgelerde göç. *Global Strateji Enstitüsü*.
- Türk Dil Kurumu [TDK], <https://sozluk.gov.tr/> Erişim Tarihi: 20.01.2023
- Uğurlu, Z. (2018). *Suriyeli sığınmacı öğrencilerin okula uyum sorunlarının çözülmesi ve desteklenmesinde öğretmen etkisi* (içinde) Şiddet ve sosyal travmalar, (ss. 178-242). HEGEM Yayınları
- Uluslararası Göç Örgütü [IOM]. (2009). *Göç Terimleri Sözlüğü*.
- Uyanık, A. (2018). Mülteci öğrencilerin eğitim gördüğü okullardaki rehberlik ihtiyaçlarının rehber öğretmen görüşlerine göre incelenmesi, [Yüksek Lisans Tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Wagner, T. M. (2013). Supporting refugee children in Pennsylvania public schools [Unpublished Doctoral dissertation], University of Pittsburgh, US.
- World Economic Forum. (2017). Migration and its impact on cities. World Economic Forum, October,
- Yalçın, C. (2004). *Göç sosyolojisi*. Anı Yayıncılık, 1.Baskı, 2004.
- Yavuz, C., & Karadeniz, B. (2009). Sınıf öğretmenlerinin motivasyonunun iş tatmini üzerine etkisi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. (ss. 507-519) <http://earsiv.odu.edu.tr:8080/xmlui/handle/11489/2823>
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (6. Baskı). Seçkin Yayıncılık.